

WŁAŚCIWA FORMACJA I EDUKACJA MŁODZIEŻY W PERSPEKTYWIE ZAWARCIA MAŁŻEŃSTWA I ZAŁOŻENIA RODZINY

PROPER FORMATION AND EDUCATION OF YOUNG PEOPLE WITH A VIEW TO MARRIAGE AND STARTING A FAMILY

Ks. prof. dr hab. Józef Krzywda CM

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Polska
e-mail: jozefkrzywda@misjonarze.pl; <https://orcid.org/0000-0002-8369-3257>

Abstrakt

Artykuł podejmuje problematykę należytej formacji i edukacji młodzieży w perspektywie przygotowania do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Autor, odwołując się do myśli Arystotelesa, św. Augustyna oraz nauczania Jana Pawła II, wskazuje na naturalną potrzebę poznania prawdy i oparcia procesu wychowawczego na systemie pozytywnych wartości, ze szczególnym uwzględnieniem Dekalogu. W tekście dokonano rozróżnienia pojęć *formatio* i *educatio*, podkreślając ich komplementarność w procesie rozwoju osoby. Analizie poddano rolę rodziców jako pierwszoplanowych wychowawców oraz zadania instytucji pomocniczych, w tym Kościoła i Państwa, w świetle przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego oraz Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Artykuł akcentuje konieczność ochrony tożsamości małżeństwa przed współczesnymi błędnymi tendencjami społecznymi oraz potrzebę stałego doskonalenia metod formacyjnych, które stanowią fundament zdrowego społeczeństwa i narodu.

Słowa kluczowe: małżeństwo, rodzina, formacja, edukacja, Jan Paweł II

Abstract

The article explores the issue of the proper formation and education of youth in the context of preparing them for marriage and establishing a family. Drawing

on the thought of Aristotle, St. Augustine, and the teachings of John Paul II, the author highlights the natural human need to seek the truth and base the educational process on a positive value system, with particular emphasis on the Decalogue. The text distinguishes between the concepts of *formatio* and *educatio*, emphasizing their complementarity in the process of personal development. It analyzes the primary role of parents in education, as well as the responsibilities of supporting institutions, including the Church and the State, in light of the Code of Canon Law and the Constitution of the Republic of Poland. The article stresses the importance of protecting the identity of marriage against contemporary harmful social trends and the need for continuous improvement of formation methods, which serve as the foundation of a healthy society and nation.

Keywords: marriage, family, formation, education, John Paul II

Wprowadzenie

Maksyma *Omnes homines naturaliter scire desiderant* [Michalski 2010, 119] wyraża naturalny, głęboko duchowy imperatyw poznania własnej osoby oraz otaczającego świata. Myśli tej dał wyraz już Arystoteles, twierdząc: „To bowiem jest właściwością człowieka, odróżniającą go od innych stworzeń żyjących, że on jedyny ma zdolność rozróżniania dobra i zła, sprawiedliwości i niesprawiedliwości, i tym podobnych; wspólnota zaś takich istot staje się podstawą rodziny i państwa” [Arystoteles 1964, 7]. A ponieważ w zwykłym porządku rzeczy, jak stwierdza tenże myśliciel, życie bierze początek w rodzinie; w niej dokonuje się wychowanie¹, czyli właściwa, należąca potomstwu formacja i edukacja – pełniona w pierwszym rzędzie przez rodziców [Dyduch 2005, 46], a następnie – niejako w charakterze dopełniającym – wspierana w sposób profesjonalny w określonych instytucjach przez kompetentnych formatorów i edukatorów.

1. Obowiązek formacji i edukacji osoby ludzkiej w perspektywie budowy małżeństwa i rodziny

Opisując różnorodny zakres działań formacji i edukacji, w perspektywie przygotowania człowieka dla właściwego rozwoju rodziny, należy w pierwszym

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022 [dalej: KPK/83], kan. 1055 § 1 i 1136.

rzędzie odnotować odmienny sposób oddziaływania każdego z wymienionych działań o charakterze instytucjonalnym [Ochoa 1984, 161-62, 199]. Dlatego przypomnijmy, że pod pojęciem *formatio* rozumie się: „kształt, ukształtowanie, utworzenie, tworzenie i *conscientiae*, wyrobienie, wychowanie sumienia [Jougan 1958, 267]; natomiast pod pojęciem *educatio* rozumie się: „pielęgnowanie, wychowanie i wykształcenie” [tamże, 216]. Przy czym oba pojęcia w pewnych aspektach pokrywają się w swym działaniu, a w innych pełnią odrębną funkcję. Oba wszakże (formacja i edukacja) są niezbędne w procesie przygotowania do zawarcia małżeństwa i powstania rodziny.

2. Przyjęcie pozytywnego systemu wartości w procesie formacji i edukacji

Odnosząc się do wspomnianego addagium *Omnes homines naturaliter scire desiderant*, Jan Paweł II napisał, że „właściwym przedmiotem tego pragnienia jest prawda”². Nawet w życiu codziennym obserwujemy – podkreślił dalej – jak bardzo każdy człowiek stara się poznawać obiektywny stan rzeczy, nie zadawalając się informacjami z drugiej ręki. Człowiek to jedyna istota w całym widzialnym świecie stworzonym – zauważa Papież – która nie tylko zdolna jest wiedzieć, ale także zdaje sobie sprawę z tego, że wie i dlatego pragnie poznać istotną prawdę tego, co postrzega. Nikomu nie może być naprawdę obojętne – zaakcentował dalej – czy jego wiedza jest prawdziwa. Jeżeli człowiek odkryje, że jest fałszywa, odrzuca ją; jeśli natomiast może się upewnić o jej prawdziwości, doznaje satysfakcji” (FR 25). O tym właśnie mówi św. Augustyn: „Wielu spotkałem takich ludzi, którzy chcieliby oszukiwać, ale takiego, który chciał być oszukiwany, nie spotkałem” (FR 25). Z powyższej refleksji Papieża należy wyciągnąć następujący wniosek: rodzice oraz ich nauczyciele i wychowawcy mają ścisły, niekwestionowany obowiązek formacji i edukacji młodzieży, oparty na podstawie systemu pozytywnych wartości, które otwiera przed młodzieżą Dekalog. Kontynuując następnie swoją refleksję, Jan Paweł II stwierdza: „Człowiek nie znajduje prawdziwych wartości, zamykając się w sobie, ale otwierając się i poszukując

² Ioannes Paulus PP. II, *Litterae Encyclicae Fides et ratio ad catholicae Ecclesiae Episcopos de rationis et fidei naturae necessitudine* (14.09.1998), AAS 91 (1999), s. 5-88; tekst polski: Jan Paweł II, *Encyklika Fides et ratio*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, Wrocław 1998 [dalej: FR], nr 25.

ich także w wymiarach transcendentnych wobec niego samego. Jest to konieczny warunek, który każdy musi spełnić, aby stać się sobą i wzrastać jako osoba dorosła i dojrzała” (FR 25). Papieskie uwagi zawierają wyraźną aluzję do postulatu, wymagającego od rodziców oraz nauczycieli formacji i edukacji opartych na prawdziwych, pozytywnych wartościach, które są konieczne celem powstania, założenia i budowy małżeństwa i rodziny.

3. Prawo Kościoła w doborze instytucji celem należytej formacji i edukacji

W kontekście tematu przypomnijmy również prawo Kościoła do wyboru instytucji, które by w sposób należyty mogły pełnić zadanie formacji i edukacji – w perspektywie założenia i umacniania instytucji rodziny. Prawo to wyraźnie określa i gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej³ oraz kan. 227 KPK/83, który proklamuje zasady, jakimi winni kierować się wierni świeccy, jako obywatele społeczności państwowej [Dyduch 2005, 47].

W swoim komentarzu do normy kan. 227 KPK/83, J. Dyduch napisał: „Wierni świeccy, stanowią wspólnotę Ludu Bożego, są jego członkami. Równocześnie należą do wspólnoty politycznej, są więc obywatelami określonego państwa. Wszystkim im przysługują prawa człowieka jak innym współobywatelom. Prawa te winny być respektowane zarówno przez wspólnotę kościelną, jak i przez wspólnotę polityczną [...]. Stąd granice wszelkiej autonomii i wolności działania wszystkich ludzi stanowi prawo Boże” [tamże].

4. Rola Państwa jako gwaranta praw obywatelskich w zakresie formacji i edukacji do małżeństwa i rodziny

Podejmując w ramach tematu zagadnienie stosunku Państwa jako organizacji politycznej do instytucji małżeństwa i rodziny, trzeba nawiązać do wypowiedzi Jana Pawła II, jakie zawarł w swym *Liście do rodzin*⁴. Wśród licznych, zasługujących na szczególną uwagę stwierdzeń Papieża,

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., art. 70.

⁴ Ioannes Paulus PP. II, *Litterae Gratissimam sane familiis datae ipso volente sacro Familiae anno MCMXCIV* (02.02.1994), AAS 86 (1994), s. 868-925; tekst polski: Jan Paweł II, *List do rodzin*, Tygodnik Katolicki „Niedziela”, Częstochowa 1994 [dalej: LR].

odnotujmy następujące: „Kościół stoi na straży autentyczności ludzkich rodzin i wzywa odnośne instytucje, zwłaszcza parlamenty i państwa, a także organizacje międzynarodowe, ażeby nie ulegały pokusie pozornej nowoczesności” (LR 17), to znaczy, że: „Nie mogą być uznane społecznie jako małżeństwo inne związki międzyludzkie, które tym warunkom nie odpowiadają, choć dzisiaj istnieją takie tendencje, bardzo groźne dla przyszłości ludzkiej rodziny i społeczeństw” (LR 17). Dlatego w rozdziale zatytułowanym: „Rodzina a społeczeństwo”, Papież zadaje istotne pytanie: „Czego rodzina-instytucja oczekuje od społeczeństwa? I odpowiada: „Oczekuje przede wszystkim uznania swej tożsamości i zaakceptowania jako społeczna podmiotowość” (LR 17). Dlatego trzeba podkreślić, że pierwszą troską Państwa winno być zagwarantowanie odpowiedniej formacji i edukacji młodzieży, aby rodziły się prawdziwe i zdrowe małżeństwa i rodziny, dla powstawania i rozwoju zdrowego życia społeczeństwa i narodu.

5. Stanowisko wobec błędnych tendencji skierowanych przeciw instytucji małżeństwa i rodziny

Traktując o formacji i edukacji w perspektywie przygotowania młodego pokolenia do małżeństwa i rodziny, należy się ustosunkować również do błędnych, a tym samym szkodliwych tendencji i działań, które propagują teorie, godząc w instytucję małżeństwa i rodziny.

W czwartym rozdziale adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio*, pod tytułem: *Duszpasterstwo rodzin w przypadkach trudnych*; w podtytule: *Szczególne okoliczności*, Jan Paweł II zapisał: „Zaangażowanie duszpasterskie bardziej jeszcze wielkoduszne, bardziej jeszcze pełne mądrości i roztropności, na wzór Dobrego Pasterza, jest potrzebne w stosunku do tych rodzin, które – często niezależnie od własnej woli czy pod naciskiem wymogów różnej natury – muszą stawić czoło sytuacjom obiektywnie trudnym”⁵. Nawiązując tu do czwartego punktu niniejszego opracowania, w którym ukazuję rolę Państwa w kwestii formacji i edukacji do małżeństwa i rodziny, przytoczmy apel Jana Pawła II, skierowany do Ludu Bożego,

⁵ Ioannes Paulus PP. II, Adhortatio apostolica *Familiaris consortio* de familiae christianae muneribus in mundo huius temporis (22.11.1981), AAS 74 (1982), s. 81-191; tekst polski: Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska Familiaris consortio. O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*, Drukarnia Watykańska „Polyglotta”, Watykan 1981 [dalej: FC], nr 77.

który „[...] niechaj stara się także, by władze publiczne, opierając się rozkładowym tendencjom w społeczeństwie, które są szkodliwe również dla godności, bezpieczeństwa i dobrobytu poszczególnych obywateli, starały się o to, by opinia publiczna nie była urabiana w sensie niedocenywania instytucjonalnej ważności małżeństwa i rodziny” (FC 81).

Podsumowanie

Nawet pobieżny rzut oka na poczynione wyżej rozważania i uwagi wi-nien skłonić do głębszej refleksji: przede wszystkim rodziców, a następnie wiernych Kościoła (kan. 1063 KPK/83) i obywateli danego Państwa⁶ oraz odpowiednich instytucji – co wynika z zapisu Konstytucji RP – (KKK 2237), do doskonalenia metod w procesie należytej formacji i edukacji, dla zachowania i rozwoju małżeństwa i rodziny, jako że są fundamentem życia wspólnotowego i społecznego narodu, a ostatecznie całego rodzaju ludzkiego.

PIŚMIENNICTWO

- Arystoteles. 1964. *Polityka*. Przekł. Ludwik Piotrowicz. Wstęp Konstanty Grzybowski. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dyduch, Jan. 2005. „Obowiązki i prawa wiernych chrześcijan świeckich.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. Józef Krukowski, 42-54. Poznań: Pallottinum
- Jougan, Alojzy. 1958. *Słownik kościelny łacińsko-polski*. Wyd. 3. Poznań: Księgarnia św. Wojciecha.
- Michalski, Konstanty. 2010. *Między heroizmem a bestialstwem*. Wyd. 3 uzup. Kraków: Wydawnictwo Mariackie.
- Ochoa, Xaverius. 1984. *Index verborum ac locutionum Codicis iuris canonici*. Editio secunda et completa. Città del Vaticano: Libreria Editrice Lateranense.

⁶ *Catechismus Catholicae Ecclesiae*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1997; tekst polski: *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, Poznań 2002 [dalej: KKK], nr 2238.